

Kvalita správneho konania v oblasti živnostenského podnikania po zriadení jednotných kontaktných miest na obvodných úradoch SR

Quality of administration process in the field of small business after establishing of points of single contact at district offices in Slovakia

Eleonóra MARIŠOVÁ

Abstract

In the frame of the process of reform of public administration in Slovakia, which started after 1989, public administration has undergone several changes in the structure and responsibilities, and now the agenda of business is executed by government district offices. Points of single contact (PSCs) were in SR established by Directive 2006/123/EC, implemented by Act no. 136/2010 on Services in the Internal Market, which took effect on 1.6.2010. The aim of PSCs is to establish both assistance to entrepreneurs in dealing with business license, but also streamline the procedure of a district individual administrative offices at the center, and shortening of the overall time required to issue the necessary documents for business. The paper is based on the results of the research project VEGA 1/0514/11, which focuses on the efficiency of administrative procedures in business. It analyzes the administrative acts and interoperability of PSCs with the Social security, tax offices and the Commercial Register, to achieve flexibility in dealing with business licenses. Paper also evaluates the impact of new legislation to reduce administrative obstacles in the small business.

Key words: public administration, entrepreneurs, district individual administrative offices, administrative procedure

Úvod

Slovenská republika sa vstupom do EU stala súčasťou Európskeho priestoru, v ktorom je vnútorný trh oblasťou bez vnútorných hraníc, so zaručeným voľným pohybom služieb.

Článok 56 Zmluvy o fungovaní EU zakladá právo poskytovať služby v rámci Spoločenstva. V súlade s týmto ustanovením, odstraňovanie prekážok rozvoja činností v oblasti služieb medzi členskými štátmi je dôležité pre posilnenie integrácie národov Európy a pre podporu vyrovnaného a trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho pokroku.

Z tohto dôvodu bola prijatá Smernica 2006/123/EC o službách na vnútornom trhu, ktorá bola v SR implementovaná zákonom č. 136/2010 Z.z. o službách na vnútornom trhu, s účinnosťou od 1.6.2010. Účelom európskej a národnej legislatívy je odstrániť mnohé prekážky v rámci vnútorného trhu, ktoré bránili poskytovateľom, najmä malým a stredným podnikom (MSP), rozširovať svoje činnosti za hranice svojho štátu a využívať v plnom rozsahu výhody vnútorného trhu.

Materiál a metódy

Cieľom príspevku je analyzovať dopad novej európskej a národnej legislatívy v oblasti služieb na vnútornom trhu a to z hľadiska kvality a flexibility správneho konania na úseku živnostenského podnikania po zriadení JKM. Príspevok sa opiera o výsledky výskumného projektu VEGA 1/0514/11, ktorý je zameraný na efektívnosť správneho konania v oblasti živnostenského podnikania. Analyzuje výsledky získané opytovacou metódou na všetkých obvodných úradoch v SR (50) a zameriava sa na administratívne úkony JKM poukazujúce na existujúcu legislatívu živnostenského podnikania a súčinnosť s ostatnými inštitúciami.

Príspevok sa opiera o výsledky z dotazníkov vyplnených zamestnancami JKM (199) a o výsledky riadených rozhovorov so zamestnancami živnostenských úradov Nitrianskeho kraja. Opiera aj o závery Správy o efektívnosti vo verejnej správe SR (2011) a súčasne analyzuje návrhy reštrukturalizácie štátnej správy za účelom zvýšenia jej efektívnosti.

Výsledky

Od roku 1990 funguje na Slovensku tzv. duálny (oddelený) model verejnej správy. Jeho podstata spočíva v predstave, že jej dve základné zložky, štátna správa a samospráva, fungujú organizačne, kompetenčne a finančne oddelene a relatívne samostatne. Vývoj jednej zložky je však podmienený a ovplyvňovaný druhou zložkou. Podľa Berčíka a Králik (2007) charakteristickým znakom fungovania verejnej správy je jej tesné prepojenie s politickou sférou spoločenského života. V tomto zmysle je verejná správa dynamickým systémom, odrážajúcim zmeny v politickej sfére spoločnosti. Reakciou na tieto zmeny resp. výrazom realizácie týchto zmien sú reformy verejnej správy, ktoré sa hlavne pre zložitosť celého systému a nákladnosť jeho fungovania uskutočňujú v dlhodobých horizontoch a vytvárajú tak predstavu skôr dynamických systémov než statických štruktúr. Doposiaľ sa uskutočnili 4 etapy reformy verejnej správy (1990, 1996, 2001, 2004). Príčinou jednotlivých reforiem boli jednak politické zmeny po voľbách a jednak snaha vlád o zefektívnenie verejnej správy (zníženie nákladov na výkon verejnej správy, zníženie počtu zamestnancov v štátnej správe, presun kompetencií zo štátu na samosprávu, prerozdelenia verejných prostriedkov medzi štátnu správu a územnú samosprávu).

Všetky reformy boli realizované v duchu všeobecne deklarovanej snahy „priblížiť verejnú správu občanovi“, čo sa aj čiastočne podarilo, avšak nemožno prehliadnuť negatívnu stránku „striedania“ modelov všeobecnej štátnej správy a „špecializovanej správy“ počas reforiem, čo občania prijali s nepochopením. V súčasnosti funguje na Slovensku od r. 2004 tzv. špecializovaný model štátnej správy, ktorý je najmä na miestnej úrovni značne neprehľadný, nakoľko štruktúra miestnych orgánov štátnej správy je rozdielna. Ministerstvo vnútra (Správa o efektívnosti verejnej správy, 2011) v súčasnosti pripravuje ďalšiu reformu, ktorej cieľom je reštrukturalizácia štátnej správy a integrácia niektorých špecializovaných orgánov. Pre názornosť uvádzame, že miestne orgány štátnej správy vykonávajúce štátnu správu na jednotlivých úsekoch v prvom stupni sú zriadené v počte 50 obvodných úradov (v rámci ktorých pôsobia aj Odbory živnostenského podnikania), 40 obvodných lesných úradov, 44 obvodných pozemkových úradov, 46 obvodných úradov životného prostredia, 46 obvodných úradov pre cestnú dopravu a pozemné komunikácie, 51 okresných riaditeľstiev Hasičského a záchranného zboru, 72 správ katastra a 8 územných vojenských správ, 101 daňových úradov. Z uvedených rozdielných počtov miestnych orgánov štátnej správy vyplýva, že obvodmi ich územnej pôsobnosti sú aj viaceré okresy, ktoré neboli zrušené, avšak úrady pôsobia v územných obvodoch, ktoré nie sú identické pre jednotlivé úseky štátnej správy a po ich zavedení spôsobili občanom značnú dezorientáciu, keďže mnohé z nich majú sídla v rôznych územných obvodoch. Občan často nepochopí, prečo musí vybavovať svoje záležitosti v rôznych obvodoch úradov v závislosti od toho, do ktorého územného obvodu patrí výkon konkrétnej verejnej správy, resp. konkrétneho úradu.

Z uvedeného výpočtu vyplýva, že agendu živnostenského podnikania zabezpečujú „živnostenské úrady“, ktoré sú odbormi obvodných úradov a týchto je rámci SR najviac (50) a teda aj ich obvody sú najmenšie v porovnaní s ostatnými miestnymi orgánmi štátnej správy (po daňových úradoch, ktorých je 101). Podľa návrhu racionalizácie štátnej správy sa má znížiť počet obvodných úradov na 46, a predpokladá sa integrácia s tými miestnymi orgánmi štátnej správy, ktorých počet je v súčasnosti 46. Z prieskumu vykonaného na živnostenských úradoch vyplýva, že ich fungovanie po zriadení JKM novelou živnostenského zákona od 1.6.2010 je efektívne, úrady sú prepojené na daňové úrady, zdravotné poisťovne, obchodný

register, je však potrebné dokončiť prepojenie na Sociálnu poisťovňu a zavedený systém neustále zdokonaľovať. Je teda otázne, či pripravovaná reštrukturalizácia úradov v záujme znížiť náklady na verejnú správu, prinesie deklarované skvalitnenie výkonu štátnej správy. Podľa nášho názoru by živnostenské úrady, ktoré prešli na nový systém administrácie živnostenského podnikania od r.2010 v súlade so Smernicou 2006/123/EC o službách na vnútornom trhu implementovanou zákonom č. 136/2010 Z.z. o službách na vnútornom trhu, a z toho vyplývajúcej novely živnostenského zákona, rozhodne by mali byť vyňaté z integrácie a malo by sa dôsledne dokončiť prepojenie na všetky inštitúcie, ktorých súčinnosť je potrebná k podnikaniu. V zmysle poslednej novely zákona o živnostenskom podnikaní s účinnosťou sa výrazne znížila administratívna náročnosť a dĺžka správneho konania. Na obvodných úradoch v sídle kraja boli zriadené JKM, ktoré v zmysle § 66 ods. 3 živnostenského zákona prijímajú od fyzických osôb alebo právnických osôb uchádzajúcich sa o oprávnenie prevádzkovať živnosť alebo o oprávnenie na podnikanie nasledovné doklady:

- a) ohlásenia živnosti podľa tohto zákona,
- b) údaje a doklady, vrátane správnych poplatkov, ktoré sú vyžadované podľa osobitných zákonov na účely predloženia žiadosti o oprávnenie na podnikanie na základe iného ako živnostenského oprávnenia podľa osobitných zákonov,
- c) údaje potrebné na registráciu a oznámenia daňovníka podľa osobitného predpisu
- d) údaje potrebné na prihlásenia sa do systému povinného zdravotného poistenia a oznámenie zmeny platiteľa poistného na účely zdravotného poistenia
- e) údaje a doklady, vrátane súdnych poplatkov, vyžadované podľa osobitného zákona na účely zápisu údajov do obchodného registra.

Teda všetky úkony na začatie podnikania urobí budúci podnikateľ „na jednom mieste“. Ak živnostenský úrad zistí, že ohlásenie má náležitosti, ktoré vyžaduje zákon a podnikateľ spĺňa podmienky ustanovené zákonom, vydá osvedčenie o živnostenskom oprávnení najneskôr do piatich pracovných dní odo dňa, keď mu ohlásenie živnosti a výpisy z registra trestov boli doručené.

Ďalšou službou, ktorú zaviedol zákon o službách na vnútornom trhu, na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy, je možnosť dostať výpis zo živnostenského registra na ktoromkoľvek živnostenskom úrade a nie len na živnostenskom úrade, v obvode ktorého má právnická osoba sídlo, príp. fyzická osoba bydlisko, tak ako bolo tomu pred účinnosťou novely zákona o živnostenskom podnikaní.

Zahraničný podnikateľ môže v zmysle § 4 ods. 2 zákona o službách na vnútornom trhu podať žiadosť o udelenie oprávnenia na podnikanie na území SR aj elektronicky, podpísanú zaručeným elektronickým podpisom prostredníctvom ústredného portálu verejnej správy. Príslušný orgán na základe akejkoľvek žiadosti, ktorá môže byť doručená aj elektronickými komunikačnými prostriedkami, bezodkladne poskytne informáciu o podmienkach, ktoré musia byť splnené na udelenie oprávnenia. Poskytovanie informácií nemá charakter právneho poradenstva, informácie majú iba všeobecný a vysvetľujúci charakter; poskytujú sa v štátnom jazyku

Pred zriadením JKM sa podnikatelia museli prihlásiť na príslušnom daňovom úrade, zdravotnej poisťovni, obchodnom registri, v súčasnosti však všetky doklady stačí odovzdať na JKM, ktorý je prepojený na uvedené inštitúcie. Aj výpis z registra trestov, si už vyžiada priamo JKM od príslušných úradov daného členského štátu EU. Celé konanie na vydanie osvedčenia je veľmi rýchle a podstatne menej náročné pre podnikateľa najmä v dôsledku prepojenia s uvedenými inštitúciami. Stále však chýba súčinnosť so Sociálnou poisťovňou a Colnými úradmi, nakoľko zákon toto prepojenie neupravuje.

Podľa výsledkov prieskumu u zamestnancov JKM, zameraného na dostupnosť informácií v oblasti legislatívy (otázka 1), flexibilitu legislatívy SR k EÚ (otázka 2), prispôsobivosť zamestnancov na legislatívne zmeny (otázka 3), a náročnosť legislatívnych zmien (otázka 4),

možno konštatovať, že JKM plnia svoj účel, zamestnanci sú schopní absorbovať meniacu sa legislatívu, nakoľko prevažná väčšina (43%) opýtaných uviedlo skôr vysokú dostupnosť informácií o novej legislatíve. Flexibilita slovenskej legislatívy k legislatíve EÚ bola hodnotená menej pozitívne, nakoľko väčšina opýtaných (53,19 %) hodnotilo našu legislatívu ako stredne flexibilnú. Prispôsobivosť zamestnancov na novú legislatívu bola vykázaná v 53,53 % ako skôr vysoká, čo je logickým dôsledkom nevyhnutnosti riadiť sa novými predpismi. Nemožno však nespomenúť, najmä z vyjadrení zamestnancov, ich mimoriadne kritické postoje k neustále sa meniacej legislatíve, absencii komplexného živnostenského zákona, ktorý by bol stabilný a bez sústavných doplnkov. Na tomto mieste uvádzame aj negatívne postoje zamestnancov k navrhovanej reštrukturalizácii štátnej správy, podľa ktorej sa opäť zasiahne do kompetencií obvodných úradov integráciou s ďalšími špecializovanými úradmi a dobre zabehnutá koncepcia JKM bude opäť podliehať zmenám. Toto bude mať negatívne dôsledky najmä pre podnikateľov, ktorých agendy budú presunuté na iné obvodné úrady v dôsledku redukcie ich počtu. Z riadeného rozhovoru so zamestnancami JKM z obvodných úradov v Nitrianskom kraji jednoznačne vyplynul návrh vyčleniť živnostenské odbory z obvodných úradov a ponechať ich kompetencie ako samostatných úradov. Prikláňame sa k ich názoru, nakoľko „zjednocovanie“ počtov špecializovaných úradov napriek tomu, že v súčasnosti ide o značne neprehľadnú a rozdielnu štruktúru existujúcich úradov, nebude znamenať skvalitnenie štátnej správy. Osobitne to platí o úseku živnostenského podnikania, nakoľko podpora a rozvoj tohto typu podnikania je pre ekonomiku SR veľmi významným článkom.

V otázkach 5-9 sme skúmali súčinnosť s inštitúciami, ktoré majú dosah na podnikanie. Spolupráca so zdravotnými poisťovňami (otázka 5) je na dobrej úrovni, až 32,50 % opýtaných ju hodnotilo ako vysokú a 32,50 % ako skôr vysokú). Ako sme už uviedli, spolupráca so Sociálnou poisťovňou nie je zakotvená v živnostenskom zákone, podnikateľ sa nemôže prihlásiť do Sociálnej poisťovne priamo na JKM. Zdôvodnenie legislatívcom je jednoduché – podnikateľ platí odvody do Sociálnej poisťovne až 18 mesiacov od začiatku podnikania. Napriek tomu, čiastočná súčinnosť v rámci poskytovania informácií pre podnikateľov, tu existuje (otázka 6), 30,39 % hodnotilo spoluprácu ako stredne funkčnú.

Súčinnosť JKM s obchodným registrom (OR), napriek ustanoveniam zákona o ich prepojení, sa javí ako problematická, a to najmä vzhľadom na jediný úkon JKM - uskutočnenie prvozápisu do OR, prípadné zmeny na OR už JKM nezabezpečujú. Zamestnanci JKM vidia slabé stránky vo fungovaní prepojenia na Obchodný register v tom, že ak OR prvozápis podnikateľa, odoslaný z JKM z dôvodu nejakej chyby neuskutoční, neinformuje o tom JKM. Týmto sa znižuje flexibilita a rýchlosť služieb, ktoré JKM pre podnikateľov zabezpečujú.

Všetky zmeny už potom musí podnikateľ realizovať na OR, bez povinnosti OR oznamovať zmeny na JKM. Prevažná väčšina opýtaných zamestnancov JKM (50,32%) hodnotilo spoluprácu s OR (otázka 7) ako stredne efektívnu.

Súčinnosť s úradmi práce (otázka 8) je založená len na poskytovaní informácií pre podnikateľov, nakoľko zákon neustanovuje prepojenie na úrady práce. Podľa nášho názoru je to však legislatívny nedostatok, nakoľko aj úrady práce potrebujú informácie v prípadoch, keď podnikateľ ukončí podnikanie, prihlási sa na úrad práce, ktorý si následne musí overovať pravdivosť údajov uvedených podnikateľom na živnostenských úradoch.

Relatívne najlepšie funguje spolupráca s daňovými úradmi (35,27% zamestnancov JKM hodnotilo spoluprácu ako vysoko efektívnu a 42,32% ako skôr vysoko efektívnu. Opäť však nemožno opomenúť skutočnosť, že podnikateľ a síce JKM prihlási na príslušný daňový úrad, ale podnikateľ si musí ísť prevziať pridelené daňové identifikačné číslo na tento daňový úrad.

Vyhodnotenie otázok v percentách a grafické znázornenie hodnotenia efektívnosti JKM zamestnancami (199) živnostenských odborov všetkých obvodných úradov v SR je uvedené v tabuľke 1 a grafe 1.

Tabuľka 1. Vyhodnotenie prieskumu

Intenzita (1-5)	Číslo otázky (percentuálne zastúpenie)								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Veľmi nízka (1)	0,83%	0,85%	0,00%	0,00%	2,08%	37,02%	3,82%	22,83%	2,07%
Nízka (2)	3,31%	8,94%	1,24%	1,26%	2,50%	23,20%	4,46%	18,48%	2,07%
Stredná (3)	33,88%	53,19%	13,28%	26,05%	27,92%	30,39%	50,32%	27,17%	18,26%
Skôr vysoká (4)	43,39%	27,23%	53,53%	40,76%	35,00%	6,08%	25,80%	23,37%	42,32%
Vysoká (5)	18,60%	9,79%	31,95%	31,93%	32,50%	3,31%	15,61%	8,15%	35,27%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Zdroj: Prieskum uskutočnený Katedrou práva opytovacou metódou, vlastné spracovanie

Pri vyhodnotení prieskumu sme sa zaoberali aj strednou (priemernou) hodnotou zodpovedaných otázok, pričom sme dospeli k záveru, že zamestnanci JKM v priemere považujú dostupnosť informácií v oblasti legislatívnych zmien ako skôr vysokú (3,75), flexibilitu legislatívy SR k EÚ ako strednú (3,3) prispôbivosť zamestnancov na legislatívne zmeny ako skôr vysokú (4,1) a náročnosť legislatívnych zmien ako skôr vysokú (4,0). Z uvedeného priemeru hodnotenia vyplýva veľmi dobrá adaptácia zamestnancov na nový systém poskytovania služieb podnikateľom napriek náročnosti legislatívnych zmien. Priemerné hodnotenie súčinnosti s inštitúciami zodpovedá vyššie uvedeným záverom a potvrdzujú, že súčinnosť so zdravotnými poisťovňami a s daňovými úradmi je skôr vysoká (4,1) so Sociálnou poisťovňou (2,2) a úradmi práce je nízka (2,7). Súčinnosť s OR je hodnotená ako stredná (3,4).

Z analýz novelizácií živnostenského zákona, ako aj riadeného rozhovoru so zamestnancami JKM sme zistili, že JKM sú výrazne nápomocné podnikateľom, sú dobre adaptované, zamestnanci si osvojili novú legislatívu avšak prax ukazuje sústavne nedostatky (najmä prepojenie na ďalšie inštitúcie, ktoré majú dosah na podnikanie), na ktoré zákon nepamätal, a to najmä prepojenie na colné úrady. Domnievame sa, že pripomienky zamestnancov JKM v otvorených otázkach sú opodstatnené, nakoľko podnikateľ, ktorý prevádzkuje zariadenie, v ktorom sa predáva alkohol, musí urobiť ohlásenie na príslušnom colnom úrade. Ak by túto službu zabezpečovali JKM, colné úrady by mali okamžite na základe registra JKM vedomosť o subjekte, ktorý má povinnosť platiť spotrebnú daň z liehu a podnikateľ by aj túto oznamovaciu povinnosť splnil na „jednom mieste“.

Vláda Slovenskej republiky sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala uskutočniť kroky smerujúce k zosťihleniu a zefektívneniu verejnej správy zracionalizovaním postupov, skvalitnením rozhodovacej pôsobnosti orgánov verejnej správy a prehodnotením uplatňovania kompetencií orgánov územnej samosprávy. Predpokladom na splnenie uznesenia vlády č. 805/2010, ako aj tiež z programového vyhlásenia, bolo posúdenie súčasného stavu organizácie a činnosti verejnej správy a navrhnuť opatrenia na zefektívnenie verejnej správy.

Z výsledkov publikovaných v „Správe o analýze činnosti a efektívnosti verejnej správy Ministerstva vnútra SR“ (správa) zo dňa 30.6.2011, vyplýva, že na obvodných úradoch bolo najviac prvostupňových rozhodnutí v správnom konaní vydaných v roku 2008, a to 508 894, oproti roku 2007, keď krajské úrady (do 30. 9. 2007, kedy boli zrušené) a obvodné úrady v sídle kraja (od 1. 10. 2007 do 31. 12. 2007) vydali 69 012 a ostatné obvodné úrady 286 680 prvostupňových rozhodnutí, čo bolo o 127 903 rozhodnutí menej oproti roku 2009, keď ich počet bol 483 595. V náročnom roku 2008 bolo podaným odvolaniam vyhovieť v 340 prípadoch, čo predstavuje 0,67 %, čo znamená nízku chybovosť. V súvislosti s uvedeným

uskutočnili obvodné úrady v roku 2008 6 115 393 iných úkonov rozhodujúceho charakteru. V sledovanom období bolo najviac rozhodnutí v správnom konaní vydaných na úseku živnostenského podnikania a na úseku priestupkov.

Jedným z opatrení, ktoré sa uvádzajú v správe, je návrh na zníženie počtu obvodných úradov z 50 na 46 (znížením ich počtu o 4 úrady sa vytvoria predpoklady na integráciu s niektorými miestnymi orgánmi štátnej správy, ktorých počet je v súčasnosti 46). Ako sme už uviedli v časti, kde hodnotíme výsledky prieskumu, prikláňame sa k názoru zamestnancov JKM, že živnostenské odbory by sa mali vyňať z pôsobnosti obvodných úradov a pôsobiť ako samostatné živnostenské úrady.

Záver

Nová vláda sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala uskutočniť analýzu efektívnosti verejnej správy a kvality rozhodovacích procesov. Riešenie, navrhované Ministerstvom vnútra, ktoré vyplynulo z analýzy, síce prinesie úsporu finančných prostriedkov štátu, čo však možno očakávať až v dlhodobom horizonte (zánik úradov, vyplatenie odstupného, personálne zmeny) avšak podľa nášho názoru rozhodne neprispieje ku kvalite a flexibilitate služieb poskytovaných podnikateľom pri začatí podnikania. Naopak, bude viesť k náročnému presúvaniu agendy na obvodné úrady, ktoré budú ponechané a spôsobia dezorientáciu podnikateľov.

Príspevok bol spracovaný na základe o výsledkov výskumného projektu VEGA 1/0514/11 „Efektívnosť správneho konania orgánov štátnej správy v oblasti živnostenského podnikania“.

Použitá literatúra

1. KRÁLIK, J.: Na okraj reformovania verejnej správy. Bratislava: ACTA Facultatis IURIDICAE XX, 2000, str. 45-49, ISBN 80-223-1505-2
2. BABIAKOVÁ, E.: Správny poriadok, MANZ Bratislava, 1998
3. BERČÍK, Peter – KRÁLIK, Jozef. 2007. Základy verejnej správy I. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2007. 190 s. ISBN 978-80-8054-400-3.
4. KOSORÍN, František. 2003. Verejná správa (konceptia reformy, organizácia). Bratislava : Ekonóm, 2003. ISBN 80-225-1696-1.
5. MARIŠOVÁ, E. et.al: European Union public administration and development policies and variations in V-4 countries Nitra : Slovak University of Agriculture, 2010. - 221 s. ISBN 978-80-552-0341-6
6. REHUŘEK, M.: Demokratický potenciál verejnej správy. In: Právny obzor, roč.84, 2005, č.5, s. 386-396
7. NIŽŇANSKÝ, V. : Decentralizácia verejnej správy : Projekt splnomocnenca vlády SR na roky 2003-2006. In: Verejná správa: Časopis vlády pre štátnu správu a samosprávu. Zv./Č. 58/15-16, 2003
8. FIDRMUC, J: Financovanie obcí potrebuje reformu : Zvyšovanie príjmov prostredníctvom podnikateľských daní a poplatkov. In: Verejná správa: Časopis vlády pre štátnu správu a samosprávu , zv.č.58/13, 2003
9. Zákon č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní v platnom znení
10. Smernica 2006/123/EC o službách na vnútornom trhu
11. Zákon č. 136/2010 Z.z. o službách na vnútornom trhu
12. Správa Ministerstva vnútra SR o efektívnosti verejnej správy z 1.6.2011

JUDr. Eleonóra Marišová, PhD., Katedra práva , Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja, Slovenská poľnohospodárska univerzita, 949 76 Nitra, Tel:037 6415072, e-mail: eleonora.marisova@uniag.sk